

EL VIDRE ROMÀ DE CAN MODELELL (CABRERA DE MAR)

En record a l'amic Ramon Juncosa i Castelló
(+ 17 d'abril de 1997)

El passat 17 d'abril ens deixava l'amic Ramon Juncosa després d'una llarga malaltia.

En Ramon havia estat durant tota la seva vida, tal com ell deia, un enamorat del vidre artesà. De molt jove va entrar a treballar, com aprenent, en el Forn del Vidre de Mataró, eren els últims temps de la República i quan Peiró portava les regnes de la cooperativa. Allà en Xocolata (que era com li deien els companys) havia pogut aprendre la tècnica del treball manual del vidre i de l'ús de la flama o bufador. Aquests inicis en el món laboral van fer que el seu tarannà sempre estigués impregnat d'aquell esperit fraternal, desinteressat i altruista de l'autèntic cooperativisme. Malgrat que per problemes de salut va haver de cercar una feina diferent, mai no va defallir en la seva afició, que durant molts anys havia estat la seva professió, creant petites obres d'art que, en realitat, són peces mestres de vidrier.

En els anys seixanta ja havia donat mostres del seu apreci i respecte cap als valors culturals de l'antiguitat. Ell va ser qui es va adonar que un familiar seu tenia dins un galliner un vas de sigil-lata sencer (una peça fantàstica de producció sud-gàl·lica trobada dins el mar, als Capets, possiblement provinent d'un derelict), i va fer possible que aquest objecte passés al lloc digne que es mereixia dins les vitrines del Museu de Mataró. Les seves inquietuds culturals el varen portar a apuntar-se, anys més tard, com a col·laborador del Museu Municipal de Mataró i de la Secció Arqueològica, donant conferències, publicant articles i participant en estudis sobre la història i l'evolució del treball del vidre a la nostra ciutat.

Des d'aquí serveixin aquestes ratlles com a comiat i record vers l'amic Ramon Juncosa, artesà, o millor dit mestre vidrier, i estudiós del vidre antic de la comarca del Maresme.

ELS MATERIALS DE VIDRE ROMÀ DE CAN MODELELL.

El jaciment de can Modolell va donar –al marge de les troballes habituals de petits fragments de peces de vidre corresponents a ampolles i vasos de parets molt primes, els quals a nivell d'estudi sols poden tenir un interès purament estadístic– un singular conjunt de peces de vidre, algunes d'elles completament senceres, concentrades en un sol sector de l'excavació i que, per la seva importància, mereix que les destaquem adequadament.

Aquest sector, situat al peu del camí, en bona part va patir la destrucció pel rebaix de les terres en construir cap als anys seixanta el camí d'accés cap al poblat ibèric. Aquest camí a principis dels anys noranta va quedar totalment obsolet, en obrir-se l'antic Camí Fondo que venia en línia recta des de la plaça del poble de Cabrera de Mar.

L'espai de la troballa és particularment significatiu, pel fet que gairebé en la mateixa estança fou on un furtiu trobà la famosa àrula dedicada a *Kautes-Mithra* per *L(ucius). Petreius Victor*. Per tant, l'acumulació de troballes en aquest indret fa pensar que l'estança podria haver estat dedicada a un ús cultural dins el conjunt de les restes romanes.

A continuació passem a descriure l'inventari analític amb les característiques de les peces en qüestió:

A) Peces trobades per l'actuació d'un furtiu abans de les excavacions arqueològiques.

1. Ungüentari completament sencer, de cos fusiforme. Presenta dues estrangulacions, una a l'alçada del punt d'inflexió entre el coll i el dipòsit i l'altra just al dessota de la vora. El vidre és translúcid i de color blau-verdós. Forma intermitja entre les Isings 8 i 28-A (núm. inventari: 50.005).

2. Fragment de fons d'ungüentari de secció tronco-cònica. Vidre translúcid lleugerament blavós. Forma Isings 82.B1 (núm. inventari: 50.155).

3. Fragment de fons de vas, vidre translúcid de color lleugerament verdós (núm. inventari: 50.169).

B) Peces trobades durant els treballs arqueològics.

4. Ungüentari gairebé complet, sols manca la part superior i la vora. Allargassat i de dipòsit bulbós, presenta una estrangulació a mitja alçada de la peça. Vidre translúcid lleugerament blavós. Forma propera a la Isings 27 (núm. inventari: 50.056).

5. Ungüentari completament sencer, de dipòsit bulbós. Presenta dues estrangulacions, una a l'alçada del punt d'inflexió entre el coll i el dipòsit i la segona just al dessota la vora. Vidre translúcid lleugerament verdós. Forma intermitja entre les Isings 27 i 83 i la Morin-Jean 38 (núm. inventari: 50.057).

6. Nansa de vidre pertanyent a un vas tipus *skyphos*. En el punt de soldadura amb el vas presenta una voluta decorativa. A la secció de la nansa veiem com aquesta té dos engruiximents o tendons semblants als de les peces de ceràmica, especialment paral·lelitzable amb els vasos de parets fines. Vidre translúcid color blau-gris clar. Possiblement correspondria a la forma Isings 39 (núm. inventari: 50.059).

7. Vora d'una pàtera/bol de vidre, amb decoració de costelles fetes a mà i soldades a la cara externa. És una peça d'excel·lent factura, molt ben acabada, es tracta sens dubte d'un exemplar que demostra un cert luxe i refinament en l'art de treballar el vidre. Vidre totalment opac i de color blanc. Forma Isings 3-A (núm. inventari: 50.058).

C) Peça provinent de l'arranjament del camí als anys setanta

8. Ungüentari gairebé complet, sols manca la part superior i la vora. Allargassat, de coll cilíndric i de dipòsit cònico-bulbós, presenta una lleugera estrangulació a mitja alçada de la peça. Vidre translúcid de color verd. Forma intermitja entre la Isings 28-B i la Morin-Jean 26 (sense núm. d'inventari, es conserva a la Fundació Burriac).

CONCLUSIONS.

La interpretació del conjunt trobat, especialment el seu bon estat de conservació, sols és explicable des de l'òptica que considerem el lot de peces com a provinents d'un ritual d'ofrena. Can Modolell, durant l'Alt Imperi i especialment en el segle I dC, té un important santuari dedicat al déu Kautes-Mithra. La comunitat seguidora d'aquest culte és, fins ara, la més antiga de les documentades a la Península.

Els ungüentaris, o també més coneguts com a llacrimatoris, són peces típiques dels aixovars funeraris i que rarament solen trobar-se fora d'aquests contextos. La presència d'enterraments just al costat mateix de la troballa, en un principi ens féu pensar en aquesta possibilitat, no obstant les diferències cronològiques excessivament sobtades entre el lot de vidres i les inhumacions, aquestes últimes amb tota seguretat del moment de transició entre el Baix Imperi i l'Alta Edat Mitjana, obliguen a descartar aquesta hipòtesi, essent més viable la que apuntem d'un ritual votiu.

Cal recordar (vegeu article de Bonamusa, Garí i Clariana en aquest mateix volum) que l'excavació ens ha proporcionat un bon nombre d'objectes clarament litúrgics, votius i de rituals místics, per la qual cosa aquesta troballa, que podem paral·lelitzar amb el dipòsit d'objectes ceràmics complets trobats en una estança, també tocant al camí, d'entre els quals destacava la gran pàtera de sigil·lata aretina signada pel terrisser *Rasinius* d'Arezzo i els seus esclaus o lliberts *Memmius* i *Hiera*, no tindria altra finalitat que la d'una ofrena als déus.

Tècnica i formalment, les peces de vidre no presenten una uniformitat que pugui fer pensar en una provenença, o fabricació, d'un mateix forn vidrier, sinó més aviat tot apunta que es tractés d'objectes aportats per diversos oferents que participessin en una mateixa cerimònia, que en principi podem suposar mitraica, en la qual a cadascú li correspongués dipositar una ofrena.

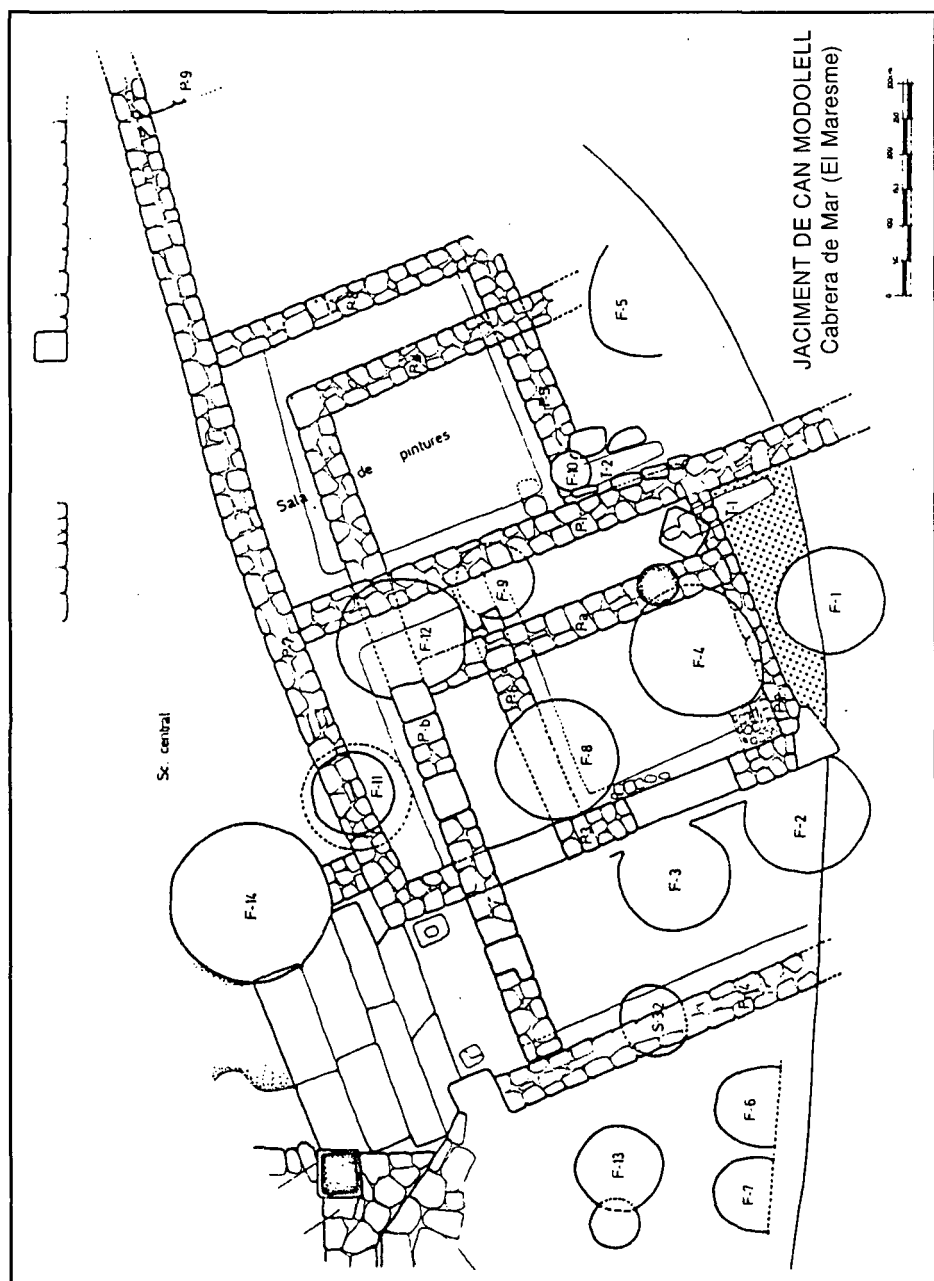
El lloc de fabricació de les peces tampoc ens és conegut. Els forns de vidre d'època romana que es coneixen a la comarca estan documentats, com a molt antics, dins el segle II dC. Sabem que a la vil·la de Torre Llauder es va fabricar vidre d'ús corrent a partir del segle II, a can Rafart vidre d'un cert luxe i treballat a la mola, del forn de la plaça de Beat Salvador és coneix molt poca cosa, i el de Figuera Major hom considera que hauria fabricat bols de la forma Isings 3 però d'una qualitat molt inferior. La peça que podem suposar com a importada és el bol amb costelles i vidre opac de color blanc, ja en el seu temps seria una peça força preuada, la qualitat del vidre i el mèrit del treball així ho demostren.

Sens dubte aquesta troballa és excepcional, per un costat si tenim en compte la raresa de trobar peces de vidre senceres, però a més té l'interès afegit que ens ve a proporcionar noves dades sobre el coneixement dels rituals religiosos pagans, alguns dels quals varen perviure i, més tard, varen ésser adoptats i transformats per la religió novvinguda que revolucionà l'Imperi i que no fou altra que el Cristianisme.

Joan-Francesc Clariana i Roig

BIBLIOGRAFIA.

- CARRERAS, T.; VILLALBA, P. «El vidre antic (II)», *Informació Arqueològica*, 38 (Barcelona 1982).
- JUNCOSA CASTELLÓ, R.; CLARIANA ROIG, J.F. «El vidre a Mataró, I», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, 21 (Mataró 1984).
- JUNCOSA CASTELLÓ, R.; CLARIANA ROIG, J.F. «'El vidre' de «Can Xammar (Mataró. El Maresme). Campanyes d'excavació 1964-68 i 1970», *Laietania*, 5 (Museu Comarcal del Maresme) (Mataró 1990).
- JUNCOSA CASTELLÓ, R.; CLARIANA ROIG, J.F. «'El vidre' de Can Xammar (Mataró. El Maresme). Campanya d'excavació de 1987», *Laietania*, 7 (Museu Comarcal del Maresme) (Mataró 1992).
- ISINGS, C. *Roman Glass*, col. «Archeologia Traiectina» II (Groningen / Djakarta 1957).
- MORIN-JEAN, *La verrerie en Gaule sous l'Empire Romain* (París 1913).
- RIBAS I BERTRAN, M. «Els vidres romans d'Iluro», *Museu* (Mataró 1949).
- VIGIL PASCUAL, M. *El vidrio en el mundo antiguo* (Madrid (CSIC) 1969).

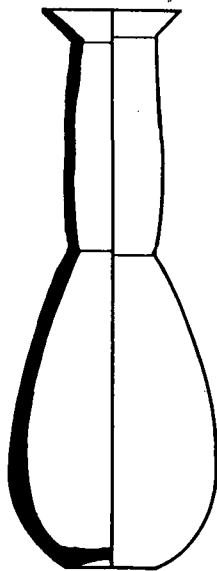
Planta de la primera fase d'excavació de can Modolell. La zona marcada amb trama correspon al lloc on foren exhumades les peces de vidre. Dibuix: R. Lleonart.

CAN MODOLELL,
CABRERA DE MAR.

Nº 50.155

2

1

Nº 50.005

Nº 50.169

3

TALL DEL CAMÍ.

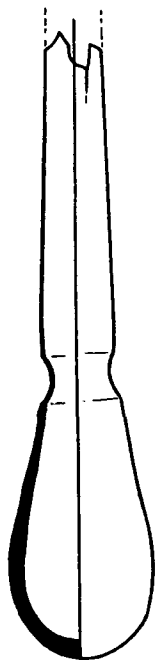
VIDRES .

74

CAN MODOLELL, CABRERA DE MAR.

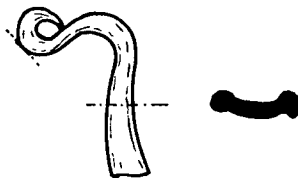

4

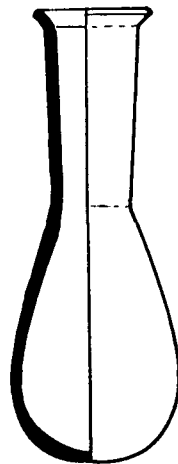
N° 50.056

6

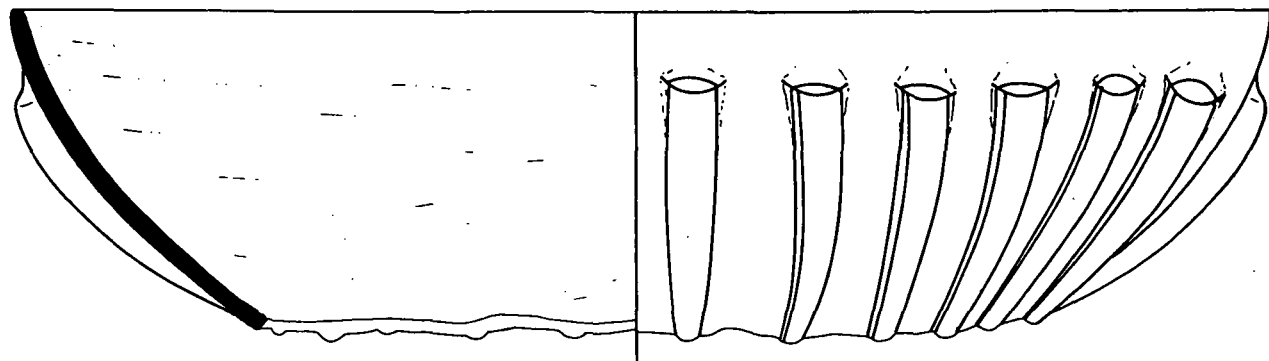
N° 50.059

5

N° 50.057

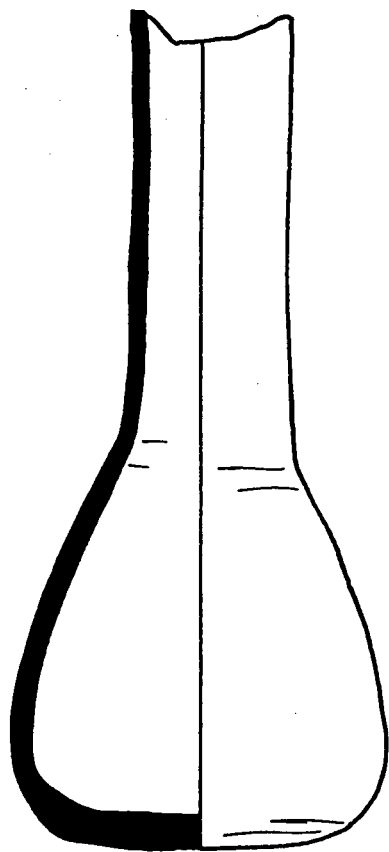
CAN MODOLELL, CABRERA DE MAR.

7

Nº 50.058

8

